

Сук П. Л.,

УДК 657

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного
університету біоресурсів і природокористування
України "Ніжинський агротехнічний
інститут", м. Ніжин

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc251010.22>

РОЗРАХУНОК АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ВАЛОВОГО ПРИБУТКУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПОСЛУГ

Щоб підвищити продуктивність виробництва продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства повинні застосовувати необоротні активи.

Необоротні активи – це ресурси, які не будуть перетворені на гроші протягом одного року (або операційного циклу, якщо він менший за рік) і можуть бути використані більш як один раз у виробничому процесі.

Вартість необоротних активів протягом строку їх корисної експлуатації включається у витрати частинами за допомогою амортизації. Для її розрахунку приміняють різні методи. Одним із таких методів, до прикладу, може бути обернений метод амортизації необоротних активів на основі валового прибутку від реалізації послуг.

Послуга (з ірландської мови *Seirbhís*) – це дія чи використання, за яке споживач, фірма або уряд готові платити. Прикладами можуть бути роботи, що виконуються перукарями, лікарями, юристами, механіками, банками, страховими компаніями тощо. Державні послуги – це ті послуги, які оплачуються суспільством (державою, фіскальним союзом або регіоном) в цілому. Використовуючи ресурси, навички, інтелект та досвід, постачальники послуг приносять користь споживачам. Послуги можуть бути визначені як нематеріальні дії або виконання, за допомогою яких постачальник послуг забезпечує цінність для клієнта [1].

Послуги (з польської мови *Usługi*) – це невиробнича економічна діяльність, що становить третинний сектор економіки. Вони включають діяльність, що здійснюється для забезпечення конкретних вигод або задоволення потреб. Вони охоплюють такі сектори економіки: транспорт, зв'язок, торгівлю, комунальні послуги, охорону здоров'я, освіту, адміністрування, юстицію, фінансові та страхові установи та інші, такі як перукарські послуги.

В економічному сенсі послуги – це корисні, нематеріальні процеси, що генеруються людською працею у виробничому процесі шляхом впливу на структуру конкретного об'єкта [2].

Згідно Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях [3].

Валовий прибуток (збиток) від реалізації послуг обчислюється як різниця між чистим доходом від реалізації послуг і собівартістю реалізованих послуг.

Дохід (виручка) від реалізації послуг – це загальний дохід (виручка) від реалізації послуг без вирахування наданих знижок, повернення коштів за ненадані або надані неякісно послуги та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо).

Чистий дохід (виручка) від реалізації послуг розраховується як різниця між доходом від реалізації послуг і наданими знижками, сумами повернених коштів за ненадані або надані неякісно послуги, доходами, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податками і зборами [4; 5].

Дохід (виручку) від реалізації послуг реєструють на субрахунку 703 "Дохід від реалізації робіт і послуг" рахунку 70 "Доходи від реалізації".

На субрахунку 703 підприємства і організації, що надають послуги, відображають доходи від реалізації послуг, зокрема, дохід від орендних платежів за оренду об'єктів інвестиційної нерухомості, про результати зміни резервів незароблених премій.

За кредитом субрахунку 703 записується збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестрахування (у кореспонденції з субрахунком 705 "Перестрахування"); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати" [6; 7].

Виробнича собівартість реалізованих послуг відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності наводиться у статті "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)" (код рядка 2050) [3].

Інформація про собівартість реалізованих за звітний період послуг показується на субрахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг" рахунку 90 "Собівартість реалізації".

За дебетом субрахунку 903 (рахунку 90) обліковується фактична собівартість реалізованих послуг, а за кредитом – списання в порядку закриття дебетових оборотів на субрахунок 791 "Результат операційної діяльності" або рахунок 79 "Фінансові результати".

Прибуток (збиток) від реалізації послуг або валовий прибуток (збиток) від реалізації послуг відображається на субрахунку 791 (рахунку 79). За кредитом субрахунку (рахунку) відображається в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації послуг (субрахунок 703 або рахунок 70), за дебетом – сума в порядку закриття рахунків з обліку фактичної собівартості реалізованих послуг (субрахунок 903 або рахунок 90) [6; 7].

Валовий прибуток (збиток) від реалізації послуг обраховують за формулою:

$$\text{ВП(З)РП} = \text{ЧДРП} - \text{СРП}, \quad (1)$$

де: ВП(З)РП – валовий прибуток (збиток) від реалізації послуг; ЧДРП – чистий дохід від реалізації послуг; СРП – собівартість реалізованих послуг.

Щоб визначити обернений метод амортизації необоротних активів на основі валового прибутку від реалізації послуг спочатку треба порахувати амортизацію необоротних активів за методом на основі валового прибутку від реалізації послуг, і потім суми треба поставити у протилежній послідовності: перший рік – в останній, другий рік – у передостанній тощо.

Річну суму амортизації за методом на основі валового прибутку від реалізації послуг вираховують множенням вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю) на коефіцієнт амортизації, який прораховують діленням валового прибутку від реалізації послуг за відповідні періоди на плановий обсяг валового прибутку від реалізації послуг за увесь період.

Щоб визначити амортизацію необоротних активів за методом на основі валового прибутку від реалізації послуг використовують формули:

$$\text{СА} = (\text{ПВ} - \text{ЛВ}) \times \text{КА}, \quad (2)$$

де: СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$\text{КА} = \text{ОВПВРП} : \text{ПОВПВРП}, \quad (3)$$

де: ОВПВРП – плановий або фактичний обсяг валового прибутку від реалізації послуг за окремі періоди; ПОВПВРП – плановий обсяг валового прибутку від реалізації послуг за увесь період.

Обраховувати метод амортизації необоротних активів на основі валового прибутку від реалізації послуг можна двома способами: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Нарахування амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі валового прибутку від реалізації послуг виконаємо на прикладі.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 124000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Відтак, вартість, що амортизується, становить 123000 грн ($124000 - 1000 = 123000$).

Упродовж строку амортизації необоротних активів прогнозується одержати 324000 грн валового прибутку від реалізації послуг, у т. ч.: у 1-му році – 87000 грн, у 2-му році – 70000 грн, у 3-му році – 64000 грн, у 4-му році – 58000 грн, у 5-му році – 45000 грн.

Показники коефіцієнтів амортизації дорівнюють: за 1-й рік – 0,2685 ($87000 : 324000 = 0,2685$), за 2-й рік – 0,2161 ($70000 : 324000 = 0,2161$), за 3-й рік – 0,1975 ($64000 : 324000 = 0,1975$), за 4-й рік – 0,1790 ($58000 : 324000 = 0,1790$), за 5-й рік – 0,1389 ($45000 : 324000 = 0,1389$).

Техніку прорахунку 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі валового прибутку від реалізації послуг представлено в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

**Розподіл вартості необоротних активів за методом амортизації
на основі валового прибутку від реалізації послуг за 1-м способом
(від первісної (початкової) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Валовий прибуток від реалізації послуг, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	123000	87000	0,2685	33025
2	123000	70000	0,2161	26580
3	123000	64000	0,1975	24293
4	123000	58000	0,1790	22017
5	123000	45000	0,1389	17085
x	Разом	324000	1	123000

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 2

**Розподіл вартості необоротних активів за оберненим методом
амортизації на основі валового прибутку від реалізації послуг за
1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Валовий прибуток від реалізації послуг, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	123000	45000	0,1389	17085
2	123000	58000	0,1790	22017
3	123000	64000	0,1975	24293
4	123000	70000	0,2161	26580
5	123000	87000	0,2685	33025
x	Разом	324000	1	123000

Джерело: авторська розробка.

Як засвідчують дані таблиць 1 і 2, використання 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі валового прибутку від реалізації послуг забезпечує повне списання вартості необоротних активів протягом строку розрахунку амортизації.

Прорахунок 2-го способу (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі валового прибутку від реалізації послуг виконано в таблицях 3 і 4.

Таблиця 3

**Розподіл вартості необоротних активів за методом амортизації
на основі валового прибутку від реалізації послуг за 2-м способом
(від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Валовий прибуток від реалізації послуг, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	123000	87000	0,2685	33025
2	89975	70000	0,2161	19444
3	70531	64000	0,1975	13930
4	56601	58000	0,1790	10132
5	46469	45000	0,1389	46469
x	Разом	324000	1	123000

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 4

**Розподіл вартості необоротних активів за оберненим методом амортизації
на основі валового прибутку від реалізації послуг за 2-м способом (від
залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Валовий прибуток від реалізації послуг, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	46469	45000	0,1389	46469
2	56601	58000	0,1790	10132
3	70531	64000	0,1975	13930
4	89975	70000	0,2161	19444
5	123000	87000	0,2685	33025
x	Разом	324000	1	123000

Джерело: авторська розробка.

З таблиць 3 і 4 можна зробити висновок, що при розрахунку 2-го способу (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі валового прибутку від реалізації послуг в останньому (табл. 3) і в першому (табл. 4) роках вартість необоротних активів не відраховуються згідно з коефіцієнтом розподілу, а списується у витрати періоду (46469 грн).

Висновки. Амортизацію необоротних активів можна обчислювати за оберненим методом на основі валового прибутку від реалізації послуг.

Розраховується валовий прибуток (збиток) від реалізації послуг як алгебраїчна сума чистого доходу від реалізації послуг і собівартості реалізованих послуг.

Прорахунок оберненого методу амортизації необоротних активів на основі валового прибутку від реалізації послуг здійснюється на базі попереднього обрахунку методу амортизації необоротних активів на основі валового прибутку від реалізації послуг, і потім суми потрібно записати у зворотній черговості: перший рік – в останній, другий рік – у передостанній і т. п.

Рахувати амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі валового прибутку від реалізації послуг можна двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел

1. Seirbhís (eacnamaíocht) (November 13, 2023). Вилучено з : [https://id.wikipedia.org/wiki/Seirbhís \(eacnamaíocht\)](https://id.wikipedia.org/wiki/Seirbhís_(eacnamaíocht)).
2. Usługi (eacnamaíocht) (July 1, 2025). Вилучено з : <https://id.wikipedia.org/wiki/Usługi>.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv>.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” (Наказ Міністерства фінансів України). № 290. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.